

Ekoturizm Konusunun Lisansüstü Tezlerdeki Bibliyometrik Profili

Samet Gökkaya^{a*}, Ayşegül Acar^b, Mustafa Yıldırım^c

^{a,b}Karabük Üniversitesi, Safranbolu Turizm Fakültesi, Karabük

^cAlanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Alanya

Öz

Bu çalışmada ekoturizm alanında 2000-2017 yılları arasında yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak analizi amaçlanmıştır. Çalışmada tezler, yayınlandığı yıl, tür, üniversite, enstitü, ana bilim dalı, konu ve veri toplama yöntemi açısından incelenmiştir. Çalışmada istatistikî analizlerden faydalanılmış ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu kapsamda Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi resmi internet adresinde kayıtlı olan lisansüstü tezler bibliyometrik bazı özellikler açısından incelenmiştir. Söz konusu lisansüstü tezler "ekoturizm" ve "eko turizm" anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Tarama sonucu "ekoturizm" ve "eko turizm" anahtar kelimeleriyle kayıt altına alınmış toplam 73 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Bunlardan 58'i yüksek lisans, 15'i ise doktora tezlerinden oluşmaktadır. Araştırma sonucunda tezlerin büyük çoğunluğunun (%90) 2006 ve sonrasında hazırlandığı, %7'sinin İngilizce %93'ünün de Türkçe olarak hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca tezlerin 24 farklı üniversitenin Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Eğitim Bilimleri Enstitülerinde hazırlandığı anlaşılmıştır. Ekoturizm ile ilgili hazırlanan tezlerde en dikkat çekici nokta ise tezlerin, en yüksek oran olan %22'lik seviye ile peyzaj mimarlığı ana bilim dalında hazırlanmış olmasıdır. Bu alanı %15 oranla Turizm İşletmeciliği Anabilim dalı takip etmektedir. Çalışmanın örneklemine dahil olan tezlerden sadece %4'ü Ekoturizm Anabilim dalında hazırlanmıştır. Çalışma kapsamında ekoturizm alanında hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin birçok farklı durum ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Ekoturizm, Eko-turizm, Kırsal Turizm, Sürdürülebilir Turizm, Turizm Araştırmaları.

Bibliometric Profile of Postgraduate Theses on Ecotourism

Abstract

In this study, it is aimed to analyze the postgraduate theses written on ecotourism bibliometrically between 2000 and 2017. Theses were examined according to their year of publication, their type, in which university, institute and department it was written, the main subjects and the data collection method. In this study, statistical analysis and content analysis method were used. In this scope, postgraduate theses recorded in the official website of the National Thesis Center of the Council of Higher Education were reviewed in terms of specific bibliometric features. Such postgraduate theses were examined using the keywords such as "ecotourism" and "eco tourism". The total of 73 postgraduate theses recorded with such keywords "ecotourism" and "eco tourism" was reached. In conclusion, 90% of the theses were written in and after the year of 2006, 7% of them were written in English and 93% of them were written in Turkish. In addition, it was found out that theses were written in 3 different institutes (Social Sciences, Physical Sciences and Education Sciences) in 24 different universities. The most significant findings are that 22, 2% of the theses written on eco tourism were prepared in the Department of Landscape Architecture, which is the highest percent. This department was followed by Department of Tourism Management at a rate of 15%. Only 1% of them were prepared in the Department of Ecotourism. Within the scope of the study, many different situations regarding the graduate theses prepared in the field of ecotourism have been put forward.

Keywords: Ecotourism, Eco-Tourism, Rural Tourism, Sustainable Tourism, Tourism Research.

GİRİŞ

Lisansüstü araştırmaların, bir bilim dalının akademik olarak gelişmesinde ve ilerlemesinde önemli bir yere sahip olduğu gerçeği yadsınamaz. Bu noktada ekoturizm kavramı hakkında yazılan lisansüstü tezlerin araştırılması ve incelenmesi, ekoturizm kavramının turizm ana bilim dalında hangi düzeyde algılandığı, hangi seviyelerde incelendiği ve hangi noktalara vardığının görülmesi açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın ana konusu olan ekoturizm, turizm pazarının en hızlı büyüyen segmentlerinden biri olarak ortaya çıkmakta ve daha çevreci ve sorumlu bir turizm anlayışını temsil etmesinden dolayı da insanlar tarafından yoğun talep görmektedir (Boo, 1990, Mathews, 2002: 1). Özellikle sürdürülebilir turizm anlayışının ve buna paralel olarak alternatif turizm türlerinin ortaya çıkması, turistlerin çevre ve doğaya daha az zarar veren ürün ve hizmetlere yönelmeleri, tatilden beklentilerinin artması, kişilerin özel ilgilerine yönelik özel hizmetlerin sunulduğu turizm çeşitlerindeki artışlar günümüz turizm endüstrisini oldukça farklılaştırmıştır (Türker, 2013).

İlk kez 80'li yıllarda ortaya çıkan ekoturizm kavramı günümüze kadar geçen süreç içinde birçok ülke tarafından daha da benimsenmiştir. Özellikle 2002 yılının Mayıs ayında Kanada'nın Quebec kentinde düzenlenen "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nde 133 ülkeden gelen 1100 delegenin katılımıyla ve tüm ülkelerin ortak görüşüyle bir tanınma sahip olmuştur (<http://www.ekoturizmderneği.org/>). 2000'li yılların başlangıcı ile AB'ye paralel olarak Türkiye'de de ekoturizm kavramının popülerliği daha da artmış, ekoturizm kavramının geliştirilmesi ve hatta ekoturizm anlayışının benimsenmesi için birçok sivil toplum kuruluşu (Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, Küre Dağları Ekoturizm Derneği, Ekoturizm Grubu vs.) kurulmuştur.

Turizm yazınında kavramlar üzerine gerçekleştirilmiş araştırmaların birçoğu ampirik analiz yöntemlerini kullanırken, bu çalışmaların yanı sıra yalnızca kuramsal çerçevenin ortaya çıkarılmasıyla gerçekleştirilen çeşitli araştırmalar da mevcuttur (Bozok, Kılıç, & Özdemir, 2017). Bu çalışmada da ekoturizm alanında 2000-2017 yılları arasında yazılan lisansüstü tezlerin bibliyometrik olarak analizi amaçlanmıştır. Bibliyometri, yayınların ya da belgelerin yazar, konu, yayın bilgisi, atıf yapılan kaynaklar, vb. gibi belirli özelliklerinin niceliksel olarak analizi ile ilgilenir ve elde edilen bibliyometrik verilere dayanarak çeşitli disiplinlerde bilimsel iletişim sürecinin nasıl gerçekleştiği araştırılabilir (Umut ve Tonta, 2004). Çalışma yazın taraması yapılarak hazırlanmıştır. Ekoturizm konusu üzerine yapılan lisansüstü çalışmaların turizm ana bilim dalı içerisindeki payının ortaya çıkarılacak olmasının, çalışmaya özgün bir nitelik kazandıracağı söylenebilir. Dolayısıyla yayın hazırlığı içerisinde olan kişilerin ekoturizm konusu ile ilgili lisansüstü tezlere ilişkin bilgi edinmesi sağlanabilecektir.

MATERYAL ve YÖNTEM

Araştırmada Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nın Ulusal Tez Merkezi resmi internet adresinde kayıtlı olan lisansüstü tezler bibliyometrik bazı özellikler açısından incelenmiştir. Ekoturizm alanında 2000-2017 yılları arasında yazılan lisansüstü tezler "ekoturizm" ve "eko turizm" anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Tarama sonucu "ekoturizm" ve "eko turizm" anahtar kelimeleriyle kayıt altına alınmış toplam 73 adet lisansüstü teze ulaşılmıştır. Çalışmada tezler, yayınlandığı yıl, tür, üniversite, enstitü, ana bilim dalı, konu ve veri toplama yöntemi açısından incelenmiştir. Bunlardan 58'i yüksek lisans, 15'i ise doktora tezlerinden oluşmaktadır. Araştırma çerçevesinde yapılmaması planlanan ancak bazı kısıtlılıklar (tezlerin görüntülenme izinleri) nedeniyle yapılamayan "tezlerin veri toplama tekniklerinin incelenmesi" ile ilgili analiz gerçekleştirilememiştir. İleride konu ile ilgili yapılacak çalışmalarda bu kısıtlılığın giderilerek araştırmacıların yeni bulgulara ulaşma şansı olacağı düşünülmektedir.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde araştırma kapsamında anahtar kelimelerle taranan lisansüstü tezlerle ilişkin ulaşılan verilere ve bu verilerin yorumlanması yer almaktadır.

Tablo 1. Ekoturizm Konusundaki Tezlerin Yayınlandığı Yıllara Ve Türlerine İlişkin Dağılım

Tür	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003	2002	2001	2000	Toplam
Yüksek Lisans (n)	0	7	8	5	2	1	4	7	3	4	3	3	3	2	2	1	2	1	58
Doktora (n)	0	0	2	2	1	2	1	1	1	1	0	2	0	0	1	0	1	0	15

Ekoturizm konusunda hazırlanmış tezlerin hangi yıllarda yayınlandığına ilişkin bilgiler göre; 2000'li yılların başlangıcı ile ekoturizm konusunda çalışmaların ve araştırmaların başladığını söylemek mümkündür. Literatürde ilk kez Hector Ceballos Lascurain tarafından kullanıldığı anlaşılan (Korkmaz ve Tolunay, 2002) ekoturizm kavramının Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında araştırma alanı olarak belirlenmesinin yine 2000 yılında başladığını söylemek mümkündür. 2006 yılına kadar yılda en fazla 3 yayının hazırlandığı ekoturizm konusunda, 2006 yılı itibariyle artış olduğu gözlenmektedir. Bu artışa 2002 yılında gerçekleştirilen "Dünya Ekoturizm Zirvesi"nin de etkisinin olduğu söylenebilir. Başka bir ifade ile Dünya Ekoturizm Zirve'sinin bir farkındalık yaratarak ekoturizm konusuna olan ilginin artmasında bir etken olduğu söylenebilir. Özellikle 2010 yılı itibariyle araştırmaların daha da arttığı ancak 2012 ve 2013 yıllarında özellikle yüksek lisans düzeyinde önemli bir azalma olduğu göze çarpmaktadır. Bir diğer çarpıcı sonuç olarak ise 2015 ve 2016 yıllarının en fazla lisansüstü çalışmaların tamamlandığı yıl olarak ortaya çıkması gösterilebilir. Bu sonucu Kuter ve İnan (2009)'ın çalışmalarında da belirttikleri özellikle çevre üzerindeki

olumsuz etkilere karşı alternatif olarak ortaya çıkan sürdürülebilirlik yaklaşımlarından olan ekoturizme olan ilginin son yıllarda arttığını söylemek mümkündür. Türkiye'deki Ekoturizm konusunda hazırlanan ilk yüksek lisans tezinin 2000 yılında, ilk doktora tezinin ise 2001 yılında yayımlandığı ortaya çıkmaktadır. Geride kalan 17 yıllık süreçte 73 adet lisansüstü tez yazıldığı, bunların büyük çoğunluğunun son 7 yılda hazırlandığı anlaşılmaktadır. Araştırmanın kapsamı içerisinde yer alan 2017 yılının ilk 6 aylık bölümünde hazırlanmış ve yayımlanmış her hangi bir tez'e ulaşamamıştır. Söz konusu tezlerden 58 tanesi yüksek lisans, 15 tanesi ise doktora tezi olarak hazırlanmıştır.

Tablo 2. Ekoturizm Konusundaki Tezlerin Hazırlandığı Dillere İlişkin Dağılımı

Anahtar Kelimeler	Türkçe	%	İngilizce	%	Toplam	%
Ekoturizm	69	94,5%	4	5,5%	73	100,0%
Eko-turizm	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
Toplam	69		4		73	

Ekoturizm konusunda yazılmış yüksek lisans tezlerinin %95,5 'inin Türkçe olarak hazırlandığı, %4,5'inin ise İngilizce dilinde hazırlandığı ortaya çıkmaktadır. İngilizce olarak hazırlanan tezlerin hazırlanış nedenleri arasında; öğrencilerin uyruğunun yabancı olması ve eğitimin verildiği yükseköğretim kurumlarının eğitim dilinin İngilizce olması yer almaktadır.

Tablo 3. Ekoturizm Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Üniversitelere Göre Dağılımı

Sıra	Üniversite	n	%	Sıra	Üniversite	n	%
<u>1</u>	Adnan Menderes Üniversitesi	1	1,4%	<u>18</u>	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	2	2,7%
<u>2</u>	Afyon Kocatepe Üniversitesi	4	5,5%	<u>19</u>	Karadeniz Teknik Üniversitesi	4	5,5%
<u>3</u>	Akdeniz Üniversitesi	1	1,4%	<u>20</u>	Kastamonu Üniversitesi	1	1,4%
<u>4</u>	Ankara Üniversitesi	3	4,1%	<u>21</u>	Mersin Üniversitesi	1	1,4%
<u>5</u>	Artvin Çoruh Üniversitesi	1	1,4%	<u>22</u>	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	1	1,4%
<u>6</u>	Atatürk Üniversitesi	4	5,5%	<u>23</u>	Mustafa Kemal Üniversitesi	1	1,4%
<u>7</u>	Balıkesir Üniversitesi	3	4,1%	<u>24</u>	Namık Kemal Üniversitesi	5	6,8%
<u>8</u>	Bozok Üniversitesi	1	1,4%	<u>25</u>	Necmettin Erbakan Üniversitesi	1	1,4%
<u>9</u>	Celal Bayar Üniversitesi	1	1,4%	<u>26</u>	Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	4	5,5%
<u>10</u>	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	3	4,1%	<u>27</u>	Ondokuz Mayıs Üniversitesi	2	2,7%
<u>11</u>	Dokuz Eylül Üniversitesi	3	4,1%	<u>28</u>	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	1	1,4%
<u>12</u>	Düzce Üniversitesi	2	2,7%	<u>29</u>	Selçuk Üniversitesi	3	4,1%
<u>13</u>	Ege Üniversitesi	1	1,4%	<u>30</u>	Süleyman Demirel Üniversitesi	3	4,1%
<u>14</u>	Gazi üniversitesi	4	5,5%	<u>31</u>	Trakya Üniversitesi	1	1,4%
<u>15</u>	İstanbul Teknik Üniversitesi	1	1,4%	<u>32</u>	Yaşar Üniversitesi	1	1,4%
<u>16</u>	İstanbul Üniversitesi	4	5,5%	<u>33</u>	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	1	1,4%
<u>17</u>	İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	3	4,1%	<u>34</u>	Zonguldak Karaelmas Üniversitesi	1	1,4%

Türkiye’de ekoturizm konusundaki tezlerin 34 farklı üniversitede hazırlandığı görülmektedir. Buna göre; 2000-2017 yılları arasında Türkiye’deki Yükseköğretim kurumları arasında ekoturizm ile ilgili en fazla lisansüstü tezin Namık Kemal Üniversitesi’nde hazırlandığı görülmektedir. 17 Yıllık süreçte hazırlanan toplam 73 tezin %6,8’i (5 tez) bu üniversitede hazırlanmıştır. Namık Kemal Üniversitesi’ni %5,5’lik bir oranla 6 Üniversite takip etmektedir. Bunlar; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Gazi üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi’dir. Bu üniversitelerde de 4’er adet tez hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Hazırlanan tezlerin sayısına ve bağlı bulunduğu yükseköğretim kurumuna bakıldığında sayılarla üniversitelerin yaşı arasında doğru orantı olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile en fazla çalışmaların olduğu

yükseköğretim kurumları diğerlerine kıyasla daha eski yükseköğretim kurumlarıdır. Bu konuda Namık Kemal Üniversitesi istisnai bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4. Ekoturizm Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Enstitülere Göre Dağılımı

Sıra	Enstitü	n	%
1	Eğitim Bilimleri	2	2,7%
2	Fen Bilimleri	39	53,4%
3	Sosyal Bilimler	32	43,8%

Ekoturizm konusunda hazırlanan tezlerin üç farklı enstitüye bağlı olarak oluşturulduğu ve bu enstitülerin Eğitim Bilimleri, Sosyal Bilimler ve Fen Bilimleri Enstitüleri olduğu bulgularına ulaşılmıştır. Bulgulara göre; bu konudaki araştırmaların yarısından fazlası %54,4 gibi bir oran ile Fen Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı ana bilim dalları tarafından gerçekleştirildiği ortaya çıkmaktadır. Fen Bilimlerini, %43,8 oran ile Sosyal Bilimler Enstitülerinde yer alan ana bilim dalları takip etmektedir. Söz konusu Enstitüler arasında en az pay ise %2,7 oran ile Eğitim Bilimleri Enstitütülerine aittir. Ekoturizm kavramının, literatur incelendiğinde pek çok bilim dalları tarafından araştırma alanı olarak seçilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 5. Ekoturizm Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin A.B.D'na Göre Dağılımı

Sıra	ABD	n	%
1	Biyomühendislik ve Bilimleri	1	1%
2	Coğrafya	7	10%
3	Çevre Bilimleri	1	1%
4	Çevre Mühendisliği	2	3%
5	Deniz Bilimleri ve Teknolojisi	1	1%
6	Ekoturizm	3	4%
7	İktisat	1	1%
8	İlköğretim	3	4%
9	İşletme	6	8%
10	Kamu Yönetimi	2	3%
11	Mimarlık	1	1%
12	Orman Mühendisliği	8	11%
13	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi	1	1%
14	Peyzaj Mimarlığı	16	22%
15	Sosyal Çevre Bilimleri	1	1%
16	Şehir ve Bölge Planlama	1	1%
17	Tarım Ekonomisi	5	7%
18	Turizm İşletmeciliği	11	15%
19	Turizm İşletmeciliği Eğitimi	1	1%
20	Türk Halk Bilimi	1	1%
	Toplam	73	100,0%

Araştırmada lisansüstü tezlerin hazırlandığı anabilim dallarına ilişkin bilgiler incelendiğinde; Türkiye'de 34 üniversiteki 3 enstitü'ye bağlı 20 farklı anabilim dalında

ekoturizm konusunda çalışmalar yapıldığı, bulgusuna ulaşılmıştır. Biomühendislik ve Bilimleri, İktisat, Çevre Bilimleri, Mimarlık, Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi, Sosyal Çevre Bilimleri, Şehir ve Bölge Planlama, Türk Halk Bilimi ve Turizm İşletmeciliği Eğitimi anabilim dallarında 1'er tane lisansüstü tez hazırlandığı görülmektedir. Özellikle ekoturizm konusunun en fazla ilgi gördüğü ana bilim dalları, Peyzaj Mimarlığı (16), Turizm İşletmeciliği (11), Orman Mühendiliği (8), Coğrafya (7) ve İşletme (6) anabilim dallarından oluşmaktadır. Söz konusu bu ana bilim dallarında hazırlanan lisansüstü tezler toplam tez sayısının %58'ini oluşturmaktadır.

2013-2014 yılında eğitime başlayan İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Ekoturizm Anabilim dalı Ekoturizm Tezli İnterdisipliner Yüksek Lisans Programında (<http://ekot.fenbilimleri.ikc.edu.tr/S/11881/amac>) hazırlanan tezler ise toplam tez sayısının sadece %4'ünü oluşturmaktadır. İlk olarak 2000 yılında tamamlanan ekoturizm ile ilgili tezler, aradan geçen zaman zarfında gerekli dikkatleri üzerine çekmiş olmalı ki konuya ilgisi olan akademisyenler interdisipliner olan bu konunun aslında konudan ziyade bir bilim dalı olması gerektiğini düşünmüş ve ekoturizm ana bilim dalını kurmuşlardır. Şuanda %4'lük bir paya sahip olan ekoturizm ana bilim dalı'nın buradaki payının ilerleyen yıllarda artacağı söylenebilir.

Tablo 6. Ekoturizm Konusunda Hazırlanan Lisansüstü Tezlerin Konulara Göre Dağılımı

Sıra	Boyut	n	%
1	Ekoturizm Planlaması	8	11,0%
2	Ekoturizm Potansiyeli	45	61,6%
3	Ekoturizm Uygulamaları	14	19,2%
4	Sürdürülebilirlik	6	8,2%

Lisansüstü tezlerin konulara göre dağılımları incelendiğinde ise; Lisansüstü tezler hazırlanırken; konuların belirlenmesi noktasında 4 farklı boyutun var olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu boyutlar, "Ekoturizm Planlaması", "Ekoturizm Potansiyeli", "Ekoturizm Uygulamaları" ve "Sürdürülebilirlik" olarak sıralanmaktadır. Tezlerin özellikle araştırıldığı yörenin ekoturizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik olarak hazırlandığı görülmektedir. Bununla birlikte yöredeki ekoturizm uygulamalarının da araştırmalarda büyük bir paya sahip olduğu sonucuna varılmıştır. Lisansüstü tezlerden 6 tanesinin ekoturizm konusuyla paralellik arz eden sürdürülebilirlik konusunda hazırlandığı sonucu da ortaya çıkarılmıştır. Son yıllarda gelişme gösteren ekoturizmin planlanması konusunda da çalışmalar olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Milenyum süreci ile birlikte ortaya çıkmaya başlayan ve gelişme kaydeden ekoturizm kavramının, Türkiye'de yükseköğretim kurumlarında araştırma konuları içerisinde olup olmadığına ve ekoturizm kavramının adı ile paralellik arz eden turizm anabilim dalı içerisindeki konumunun tespitine yönelik yapılan bu araştırma, ekoturizm kavramının turizm ana bilim dalı içerisinde diğer bilim dallarına kıyasla hak ettiği ilgiyi görmediğini ortaya koymaktadır. İlk olarak 2000 yılında tamamlanan ve

aradan geçen 17 yıllık süreçte toplamda 73 lisansüstü tezin hazırlandığı sonucu ortadadır. Özellikle 2010-2016 yılları arasında yüksek lisans düzeyinde hazırlanan tezlerin yoğunluğu dikkat çekmektedir. 2010-2015 ve 2016 yıllarında toplam 22 adet yüksek lisans, 3 adet doktora düzeyinde tezin hazırlandığı sonucuna varılmıştır. Araştırmada dikkat çeken sonuçlardan biri olarak doktora tezlerinin yüksek lisans tezlerine kıyasla daha az olduğu sonucudur. Bunun nedenleri arasında gerek doktora eğitim süresinin uzun olması gerekse doktora tezi çalışmalarının bireyin yüksek lisans çalışma alanı ile paralellik arz etmesi olarak gösterilebilir. Dolayısıyla gelecek yıllarda ekoturizm ile ilgili hazırlanmış doktora tezlerinin sayısında artış olacağını tahmin etmek zor olmayacaktır.

Araştırmada Peyzaj Mimarlığı ABD'nin bu konuda daha fazla çalışmalar yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun en temel nedenleri arasında ekoturizm kavramının çevre duyarlılığı ve sürdürülebilirlik kavramlarını içerisinde barındırması gösterilebilir. Sürdürülebilir turizm çalışmalarının arttığı son yıllarda ekoturizm kavramının da gereken ilgiyi görmesi ülke doğasının korunması, turizm kaynaklarının verimli kullanılması ve geliştirilmesi açısından önem arz etmektedir. Koçan (2012)'nin "Ekoturizm faaliyetleri doğal çevrenin kullanımı açısından bilinçli, toplumsal yönden sorumlu ve ekonomik yönden verimli bir turizm yaklaşımıdır" tanımı bu görüşü destekler niteliktedir.

Türkiye'de hali hazırda vakıf ve devlet üniversiteleri olmak üzere toplam 179 üniversite yer almaktadır (yok.gov.tr, 2017). Bunlardan sadece %18,9'unda ekoturizm konusunda lisansüstü tez çalışmaları olduğu görülmektedir. Devlet üniversitelerinin %28,9'unda vakıf üniversitelerinin ise %1,1'inde ekoturizm konusunda çalışmaların olduğunu söylemek mümkündür. Ekoturizm ile ilgili hazırlanan tezlerin Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Eğitim Bilimleri Enstitülerine bağlı bulunan çeşitli anabilim dalları aracılığıyla hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Biyomühendislikten Türk Halk Bilimi'ne kadar 20 farklı disiplin içerisinde ekoturizm konusunun çalışma alanları içerisine girdiğini görmek mümkündür.

Ekoturizm alanındaki tezler incelendiğinde, lisansüstü tezlerin özellikle hedef seçilen herhangi bir bölgenin ekoturizm potansiyelinin değerlendirilmesi, analiz edilmesi ve ölçülmesi gibi konular üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bununla birlikte uygulanan ekoturizm aktivitelerinin neler olduğuna yönelik çalışmaların yoğunluğu da dikkat çekmiştir. Ekoturizmin uygulandığı bölgelerdeki sosyo-ekonomik ve kültürel gelişmeleri inceleyen çalışmaların sayısı oldukça yüksektir. Araştırmacılar tarafından ekoturizm potansiyelinin görüldüğü bölgelere yönelik hazırlanan lisansüstü tezlerde bir bölgenin ekoturizm planlaması konularına da yer verildiği görülmüştür. Başka bir ifade ile "Ekoturizm Planlaması" konularında da çalışmaların olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak lisansüstü tezlerin konularına yönelik yapılan araştırmada "ekoturizm planlaması", "ekoturizm potansiyeli", "ekoturizm uygulamaları" ve sürdürülebilirlik ile ilişkilendirilmiş olan 4 farklı boyutun olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak ekoturizm konusunun 24 farklı üniversitenin Sosyal Bilimler, Fen Bilimleri ve Eğitim Bilimleri Enstitülerinde hazırlandığı anlaşılmış olup, Ekoturizm ile ilgili hazırlanan tezlerin, büyük çoğunluğunun %22'lik seviye ile peyzaj mimarlığı ana bilim dalında hazırlandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu alanı %15 oranla Turizm İşletmeciliği Anabilim dalı takip etmektedir. Ayrıca tezlerden sadece %4'ünün Ekoturizm Anabilim dalında hazırlandığı sonucu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla disiplinlerarası bir incelemeye konu olan ekoturizm kavramına, Turizm İşletmeciliği ve yeni kurulmuş olan ekoturizm anabilim dalları tarafından daha fazla önem verilmesi, bu alandaki çalışmaların lisansüstü düzeyde artırılması gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Boo, E. (1990). *Ecotourism- The Potentials and Pitfalls* (Vol. 1). Lancaster: Wickersham Printing Company.
- Ekoturizm Nedir?, Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği, <http://www.ekoturizmderneği.org/>, (E.T.: 21.02.2017).
- Ekoturizm, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, <http://ekot.fenbilimleri.ikc.edu.tr/S/11881/amac>, (E.T.: 12.07.2017).
- Koçan, N. (2012). Ekoturizm ve Sürdürülebilir Kalkınma: Kızılcahamam-Çamlıdere (Ankara) Jeopark ve Jeoturizm Projesi. *Karadeniz Fen Bilimleri Dergisi*, 2(6), 69-82.
- Korkmaz M., Tolunay A. (2002). Kırsal Kalkınma Aracı Olarak Ekoturizm (Ecotourism as a Tool of Rural Development), First Tourism Congress of Mediterranean Countries, Akdeniz University School of Tourism & Hotel Management, 17-21 April 2002, s. 429-443, Antalya.
- Kuter, N., & Ünal, H. E. (2014). Sürdürülebilirlik Kapsamında Ekoturizmin Çevresel, Ekonomik ve Sosyo-Kültürel Etkileri. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 9 (2): 146-156.
- Matthews, E. J. (2002). Ecotourism: Are current practices delivering desired out comes? A comparative case study analysis, Doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Türker, N. (2013). Batı Karadeniz Bölümü Ekoturizm Kaynaklarının Değerlendirilmesi ve Bir Ekoturizm Rotası Önerisi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(4): 1093-1128
- Umut, A. L. & Tonta, Y. (2004). Atıf analizi: Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü tezlerinde atıf yapılan kaynaklar. *Bilgi Dünyası*, 5(1): 19-47.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, Ulusal Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp>, (E.T.: 20.02.2017).
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK), Üniversitelerimiz, <http://www.yok.gov.tr/web/guest/universitelerimiz>, (E.T.:12.07.2017).